

Montserrat Bacardí i Pilar Godayol (dir.). *Diccionari de la traducció catalana*. Vic: Eumo Editorial, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat de les Illes Balears, Universitat Jaume I & Universitat de Vic, 2011, 704 pp.

MARIA DASCA
Universitat Pompeu Fabra

Dirigit per Montserrat Bacardí i Pilar Godayol, i assessorat per un grup d'especialistes en traducció literària al català de la Universitat Autònoma de Barcelona (Joan Fontcuberta, Francesc Parcerisas i Joaquim Sala-Sanahuja) i de la Universitat de Vic (Manuel Llanas, Ramon Pinyol i Torrents, i Pere Quer), el *Diccionari de la traducció catalana* és el resultat esperadíssim d'un treball d'equip que ha implicat una vuitantena de professionals dels estudis de traducció. Una obra útil i necessària que permet de sistematitzar i prestigiar el món de la traducció literària en l'àmbit català; resultat d'un esforç que ha estat recompensat amb l'obtenció, el proppassat mes de maig de 2012, del premi Serra d'Or.

El *Diccionari* inclou els «traductors i traductores més rellevants de tots els temps (dels quals hem pogut obtenir alguna informació biogràfica) que han estat traduïts de qualsevol llengua al català, fins als nascuts el 1950» (Bacardí; Godayol 2011: 14) i també traduccions anònimes. Es tracta d'una obra, la primera d'aquestes característiques publicada en relació amb la literatura catalana, que se situa en la tradició dels diccionaris biogràfics del XIX i dels grans repertoris sobre literatura. En aquest sentit, dins l'espai europeu, té com a precedents obres com la d'Henri Van Hoof, *Dictionnaire universel des traducteurs* (1993) i la de Francisco Lafarga i Luis Pegenaute, *Diccionario histórico de la traducción en España* (2009).

S'estableixen, així, les bases d'un «catàleg mínimament sistematitzat de traductors i traduccions i de material paratextual i crític: un canemàs —rudimentari, encara— de la història de la traducció en llengua catalana.» (Bacardí; Godayol 2011: 16) Obra de síntesi, el *Diccionari de la traducció catalana* permet de desplegar una vasta panoràmica sobre l'evolució i el desenvolupament de la traducció des del segle XIII fins al segle XX (del recull només s'exclouen els autors nascuts després del 1950, força nombrosíssims, que hauran de ser objecte d'un diccionari posterior), a la vegada que posa de relleu, una vegada més, el protagonisme de la traducció en la creació literària catalana.

Una iniciativa com la del *Diccionari de traducció catalana*, afegida a la de Traces (<http://www.traces.uab.es/tracesbd/>), el Visat (<http://www.visat.cat/>), el Corpus Literari Digital de l'Aula Màrius Torres (<http://www.catedramariustorres.udl.cat/materials/index.php>) i els catàlegs de TRILCAT (<http://trilcat.upf.edu/recursos/>), forneix recursos als especialistes que necessiten informar-se de la història d'un traductor concret o documentar la recepció d'un autor forà. És un repertori obert a múltiples lectures i que demostra la capacitat de la literatura catalana de singularitzar-se a través de la traducció. Paral·lelament, estableix una vasta gamma de connexions en un camp, com el de la traducció literària, que, sortosament, inclou espais que no són els exclusius de la literatura *strictu sensu*.

És meritori, en aquest sentit, que la «traducció literària» s'hagi entès en un sentit ampli, que comprèn assaig i literatura infantil (Bacardí; Godayol 2011: 14). Entès com un treball d'«investigació arqueològica», el procés de confecció del diccionari ha permès de recuperar autors desatesos, com Eduard Tàmaro (traductor del Quixot al segle XIX), Hortènsia Curell (traductora de Faulkner i Capote durant els anys seixanta), Antoni Pigrau (traductor del còmic *Charlie Brown*, de Charles M. Schulz), Núria Sagnier (traductora de les òperes de Wagner) o Lluís Solanes (traductor del suec), entre tants d'altres. També descobreix aspectes de la relació que mantingué Ramon Llull amb la traducció, i incorpora escriptors que han destacat bàsicament en l'àmbit de la creació (Narcís Oller, Jeroni Zanné, Josep Pla, M. Aurèlia Capmany, Jordi Coca, Anna Murià i Carles Hac Mor); gramàtics i lingüistes (Josep Ruaix o Joan Coromines), i crítics literaris (Ramon Esquerra). A més, quan és possible, sintetitza la posició que adoptà el traductor respecte del procés de traducció.

En total, el *Diccionari* aplega 1.030 entrades, estructurades en quatre parts: 1) informació biogràfica del traductor, 2) llista valorativa de les seves traduccions, 3) informació de les traduccions a altres llengües, i 4) estudis que han suscitat aquestes traduccions. Només s'inclouen les traduccions aparegudes com a llibres, amb l'excepció d'alguns manuscrits i alguns documents inèdits anteriors al segle XX. Al final, un meticulós índex d'autors i d'obres facilita enormement la tasca del lector. Es fa palès que el diccionari és el resultat d'un treball d'equip, amb una feina de coordinació al darrere, que ha permès d'uniformitzar el llistat final.

Exhaustivitat i claredat són dos dels elements que caracteritzen un diccionari molt llegidor, amb entrades precises, en les quals es té en compte, bàsicament, la faceta traductora de cada autor. Així, al costat d'escriptors com Bernat Metge, Josep M. de Sagarra, Josep Carner i Carles Riba, les traduccions dels quals han suscitat una llarga bibliografia, trobem altres noms a partir dels quals es poden generar nous estudis. Obra de creuament, un diccionari com el que a partir d'ara tenim a l'abast desplega nombroses possibilitats interpretatives, que se situen més enllà del camp de la història de la traducció i de la literatura i que admeten perspectives pròpies dels estudis de la recepció i de la història cultural, a la vegada que posicionen la literatura catalana en el marc de la literatura occidental.

Finalment, *last but not least*, el *Diccionari de la traducció catalana* ens recorda que, segons George Steiner, si posseïm una cultura, una civilització, és perquè hem après a traduir més enllà del temps. Perquè l'existència de l'art i de la literatura, la realitat de la història sentida i viscuda en el si d'una comunitat, depenen d'un procés continu, tot i que sovint inconscient, de traducció, que ens permet descodificar el paisatge que ens envolta. Aquesta tasca és la que dóna origen al *Diccionari*, que dignifica tant el gènere com la professió.